

amb la indicació «CAPITELLA 'els cims'»¹— faci al·lusió a alguns turons en particular? No podem tampoc descartar aquesta possibilitat, si bé de turons n'hi ha per tot arreu en aquestes latituds i no sabriem dir a quins es podria fer referència. Per sobre mateix del poble hi ha dos serrats ben remarcables: l'anomenat *La Creu de Mossén Torner* i el que anomenen *Tossal de l'Espada*. I portant la mirada una mica més lluny, ens colpirà la visió de la imponent serra de Montsent: la carena de la serra gegantina apareix com un seguit de petits capets al capdamunt d'una muralla gairebé infranquejable.

Sigui el que vulgui d'això, el cert és que Cabdella es troba a la capçalera de la conca del Flamicell, en un lloc elevat i envoltada de cims. Amb raó els han posat així de *Cabdella* el malnom de *salta-roques*. I són aqueixes roques, que les successives generacions han pujat durant segles amb l'esbri i el coratge d'un poble d'herois, les que donen raó del nom de la vila que els ha vist néixer.

TOPÒNIMS RELACIONATS:

Kabbdella, forma documentada l'any 1071 i que devia referir-se a algun indret del te. Cabó, al N. de la Vall (*BABL*, 8, 522). Sembla probable que també aquí hi hagi el ll. CAPITELLA.

Cabidelles [pron. *kabidélas*], nom d'un lloc no localitzat utilitzat a Areny (Alta Ribagorça) en expressions com: «No l'agafaràs, ja deu de passar al cap de Cabidellas», referint-se de manera genèrica a un lloc allunyat. O bé: «Esto xic, sempre puiant per les parets. S'en puiaria al cap de Cabidellas si'l deixàssem».

No és clar a què es refereix aquest nom. A la zona d'Areny hi ha diversos llocs que mereixen una denominació derivada del ll. CAPITELLA 'els capets', 'els turons'. Quan a trenc d'alba l'home d'Areny mira cap a Llevant, el que veuen els seus ulls a contrallum és un enfilall de petits turons que formen la carena de la serra que separa la vall del Noguera Ribagorçana de la Conca de Tremp. Hi ha ben bé allà una dotzena de petits caps. Carenes com aquesta poden haver motivat la creació dels topònims estrets de CAPITELLA.

L'arcaisme del nom, amb manteniment de la vocal pretònica, és ben comprensible a la zona pirinenca, i més si pensem que poc més amunt es conserven encara formes com [*kabidél*] per al català usual *cabdell* (cfr. *DECat* II, 508b11-28). Aquest arcaisme, però, ens fa pensar si Cabidelles no farà referència a la Vall de Cabdella, que no és pas massa lluny d'Areny i que devia ser ben coneguda pels antics pastors i traginers de la vila. Perdut el record de la seva referència, el nom podria haver quedat fossilitzat en aqueixa forma conservadora.

Es *Cabadiàs*. Nom d'una solana al terme de Denui (Alta Ribagorça), a la banda que mira ja cap a Castanesa.

PRON. POP. [*kabadiàs*], oït per Terrado a Castanesa el 1985 i a Denui el 1992. És possible que tinguem també aquí el neutre plural de CAPUT amb la següent evolució: CAPITELLA > *kabediàza > **kaba-*

diázas > *kabadiásas* > *kabadiàs*. La diftongació E > ia i l'assibillació LL > [z] són fenòmens ben coneguts a la zona. També ho és l'addició d'una -s toponímica. I tampoc ens hem d'estranyar de la contracció del mot. Pensem que ja els documents dels *Focs* de 1381 indiquen que la pèrdua de la sibilant era possible: els notaris escriuen *Betea* per *Betes* i *Castanea* per *Castanesa* (cf. Josep Camarena Mahiques, *Focs y Morabatinis de Ribagorza* (1381-1385), Anubar, València, 1966). És l'alternança ben coneguda *vellesa/vellea, riquesa/riquea*.

[Més extraordinari és el cas de pèrdua de -s- < -LL- darrera *ie* > *ia*, però no és únic:] En el mateix terme de Denui tenim el nom de la partida anomenada *Es Solaniàs*. Tractant-se d'un lloc on hi ha terres situades a la solana, és ben natural de pensar que pot tractar-se de l'equivalent dialectal del català *Les Solanelles*. Aplicant el mateix raonament que en cas anterior, podem remuntar el nom fins a un SOLANELLA llatí. En tots dos casos trobem un tipus de diftongació amb metafonia apertiva e — a > ia — a, pròpia dels noms en -ELLA (cf. Coromines, *Tópica Hespèrica* I, p. 195) enfront dels masculins en -ELLU: *Comiasa* (a Castanesa, de CUMBELLA 'comella') enfront de formes com *Castieso* (a Aneto i a Cabdella, ll. CASTELLU). X. T. [1 No: suggeríem 'els cims', perífrasi per dir 'la part alta (d'una cosa o un lloc)': *els ramats passen pels cims*. J. C.]

Cabdet, V. *Caudets* (s. v. Cabó)

CABEÇA, Mare de Déu de la ~

Santuari del terme de Burjassot (Horta de València) (cf. J. Martí Gadea, *Terra del Xè* I, 211).

ETIM. Possiblement és un post-toponímic del conegut santuari de la Mare de Déu de la província de Jaén; però també podria ser una forma derivada de *cabeç* (< del llatí CAPITIA derivat de CAPUT, CAPITIS 'cap') que és usat amb molta freqüència en la toponímia de les terres valencianes en el sentit de 'turó elevat' o de 'cim de cap més o menys aplanat' (cf. *DECat* II, 509b41-511b3). J. F. C.

El CABEÇOLO

1) Partida antiga del terme de Morella que JCor. documentà en un Capbreu de Morella de l'any 1443: «un troç de terra campa a F. Exemeno en la partida del *Cabeçolo*» (fol. 89r) (cf. E.T.C. II, 156).

2) Partida del terme de Llíria (cf. ACCV VIII, 190). ETIM. Forma derivada de *cabeç* (< del llatí CAPITIA deriv. de CAPUT, CAPITIS 'cap') (cf. *DECat* II, 510b31-511b3) que conserva la -o pròpia de la fonètica mossàrab (cf. E.T.C. II, 156). *Cabeç* és usat amb molta freqüència en la toponímia valenciana en el sentit de 'turó elevat' (cf. *DECat* II, 511a1-b3). J. F. C.